

MUROS E O TERRITORIO

IX Encontro de embarcacións tradicionais

Texto: Francisco X. Fernández Naval
Fotos: Maribel Longueira

O litoral comprendido entre o cabo de Corrubedo e o Ézaro, alí onde o río Xallas se precipita no océano, vén sendo coma un tránsito entre as Rías Baixas e a Costa da Morte, un territorio e un mar con personalidade propia e unha xeografía diferente a outras, non só no seu aspecto, senón tamén no seu carácter. Terra e mar manteñen unha relación vital e permanente, ás veces agarimosa, ás veces abrupta, alí onde os altos montes delimitan o ceo cara o interior: velaí o Barbanza, a serra en Outes, os outeiros dos petróglifos de Muros e Carnota, o macizo do Pindo ou o cordal da Ruña. Do outro lado, contra o horizonte

marítimo os Bruios e os Meixidos desvélanse en escumas, e polo norte, máis alá dos Forcados, as Lobeiras aboian coma os restos dun naufraxio.

Entre Corrubedo e o Monte Louro, penetrando na terra cara o abrente e Tambre arriba, a ría que uns chaman de Noia, outros de Muros e outros de Muros-Noia, pero que ten outras referencias que a enriquecen: Porto do Son, Portosín, O Freixo, Esteiro, A Abelleira ou Louro, por non citar a Tal, Roo, Boa, Baroña ou Xuño. Máis alá, seguindo a costa en dirección a Fisterra, logo do Acoradoiro e aberta ao solpor, Lariño co seu faro; e indo algo máis lonxe, Lira e Caldebarcos, ollándose, limitando, cada unha nun extremo, o inmenso areal de Carnota.

Foron estes portos e abrigos de xeiteiras. Sobre oitocentos barcos deste tipo estimaba Artaza que había na ría nos últimos anos do século XIX, traballando arreo para as fábricas dos cataláns que se instalaron aquí acolléndose ao proclamado beneficio da revolución industrial. Sería por iso que, cando os membros da Asociación Cultural Canle de Lira decidiron construír unha embarcación tradicional, optaron por unha xeiteira que encargaron nos estaleiros Triñanes, na parroquia de Cabo de Cruz, e o primeiro mastro fóronllo adquirir a un crebeiro con almacén propio nun lugar recollido da Costa da Morte. Esta asociación e máis a de Mar de Muros recibiron a encarga de organizar os IX Encontros de embarcacións tradicionais de Galicia deste ano 2009.

Vista da liña de costa desde Lira

A xente aquí sabe que o mar leva e trae sorte e fortuna, loito e esperanza, saloucos e sorrisos. A xente aquí conserva a memoria dos días en que as velas alumeaban as ondas, cando as redes preñadas de sardiña fundían os boureis na hora que precede á ardora. Esa memoria lembra a cantiga que expresa devoción e confianza á virxe da Creba, a illa que pecha a ría polo leste, que tivo capela, ermitán e lenda recollida por Vicente Risco:

Indo polo mar abaixo
O aire rifoume a vela
Nosa Señora da Creba
Deume o pano para ela.

A capela, que hoxe non existe, aparece debuxada, presidindo o illote, no Atlas do Rei Planeta, elaborado en 1634 polo portugués Pedro Teixeira.

Os pasaxeiros que viaxaban no “carreto”, o vapor de carga e pasaxe que cubría a ruta Noia-Muros, ao pasar a rentes da illa saudaban cun “Salve a Virxe!”. A xente de Lira aínda recita os versos que fan referencia a outra Virxe, a súa, a dos Remedios, aquela que non quixo ir a Sevilla porque

As rúas do casco antigo muradán conservan aínda vestixios góticos

Esta fotografía de Maribel Longueira serviu de base para a elaboración do cartel do IX Encontro de Embarcacións Tradicionais

Adiós Muros! Adiós Muros!
a popa che vou virando:
a saída éche boa
a volta, sabe Dios cando!

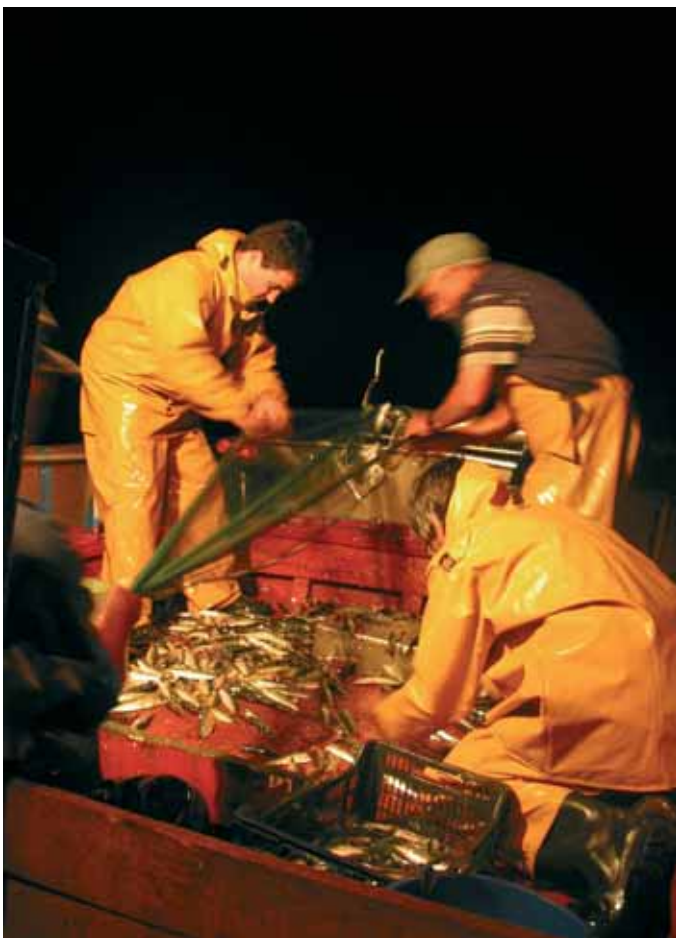
Era esa a mesma incerteza que levaba a ofrecer os exvotos mariñeiros que poden ser contemplados na igrexa da Virxe do Camiño en Serres e na capela dos Remedios na parroquia de Lira. A mesma devoción e o mesmo temor á incerteza que preside as celebracións das festas do Carme no mes de xullo en Muros e da Virxe de agosto en Lira, con ofrenda de flores ás ondas en memoria de cantos atoparon nelas a fin e, tamén, coma un esconxuro futuro; rosas que o mar deixará logo sobre a liña da marea nalgún dos longos areais, coma delicadas crebas vermellas entre escumas.

Esa mesma memoria lembra que os homes do Gremio do Mar de Muros elixían cada ano dúas xeiteiras que debían tensar entre elas unha peza de rede no centro da cal pousaban a imaxe de San Pedro, patrón da vila. E así navegaban dende o Monte Louro ata o interior da ría seguidas

Exvoto mariñeiro

decidiu ser a padroa dos mariñeiros de Lira. Moita devoción neste litoral, coma noutros, aínda entre os que non cren; será pola incerteza das navegacións, polos perigos dun oficio que sempre entrañou risco, por máis que o mar sexa coma un veneno ou unha paixón ou, se cadra, por iso que xa dicía a cantiga:

Mariñeiros de Lira traballando ao xeito

Preparativos para saír ao mar na xeiteira *A Canle*

de todas as demais lanchas, centos de velas despregadas dándolle textura ao mar e chamando polo cardume.

Un cadro de Mariano Ramón Sánchez pintado no século XVIII ofrécenos a imaxe de como era Muros entón. As velas e mastros das xeiteiras, dos balandros, dos pataches ou dos bergantíns ancorados ao abrigo da vila, ou das chalanas varadas nas ramplas que chegaban ata os soportais do barrio da Xesta, o das xentes do mar e as casas mariñeiras e, máis alá, o forte e a muralla coas súas torres, sobre as que xa escribiu Álvaro Cunqueiro: “Torres militares defenden a Porta da Vila. Dezaoito torres almeadas din que tiña Muros, máis que Siena, tantas coma San Geminiano”. Da vella muralla que pechaba o barrio da Cerca só resta hoxe algún vestixio nas proximidades da igrexa de San Pedro.

Logo sería a dársena que neste mes de xullo acollerá galeóns, dornas, gamelas, botes, buquetas, racús e traíñas, embarcacións que participarán no encontro. Esa dársena vella forma parte fundamental da fachada marítima dese

Distintos tipos de embarcacións amarran no peirao muradán

Muros que nunca deixou de ser mar, que viste de sal as galerías brancas, que contempla o transcórrexer dos días dende as fiestras góticas, que canta ao son das fontes, que se viste de muradana cando cae a tarde.

Porto de Muros

En pago ao esforzo realizado polos habitantes de Lira cando o naufraxio do Ariete, arriscando as súas vidas para salvar a dotación do buque da armada nunha complicada acción de rescate, as autoridades da época construíron o peirao do Porto Cubelo. Hoxe este pequeno porto e a súa Confraría de pescadores son referencia de dinamismo, de imaxinación e de modernidade, promovendo iniciativas que tentan abrir novos horizontes a unha profesión en crise, ao tempo que pretenden salvagardar o que resta dunha cultura, a mariñeira, que constitúe en si mesma un xeito de entender a vida. Lonxanet, Fishernet, turismo mariñeiro, a rede mundial da pesca sostible ou a reserva pesqueira son algúns exemplos deste quefacer que sitúa a este pequeno porto na vangarda da actividade pesqueira do noso país.

Portocubelo

Muros e Lira acollerán aos participantes do encontro, aos amantes das navegacións, a visitantes e a curiosos, e ofreceranlles o mellor do que son e todo canto teñen, porque

humanidade e hospitalidade son conceptos que non só figuran nos escudos dos concellos, senón que a xente sente coma propios, parte esencial dun xeito de ser, aquí, neste mar e neste territorio con carácter.

A xeiteira *A Canle* navegando